

על דודה נחמה/ אילעאי עופרן

לרגל הבחירה בדודתנו הגדולה פרופ' נחמה ליבוביץ' לדמות השנתית של החמ"ד השנה, 3 יסודות שלמדתי מנחמה - א. שמטרת הלימוד היא "להאהיב את התורה על לומדיה". לפני להספיק חומר, לפני רכישת כלים, הכי חשוב שיאהבו את הלימוד. במסדרון הקטן בבית הכמעט ספרטני שבו גרה, היתה תלויה תמונה, אחד מחפצי הנוי היחידים שהיו שם, ועליה רקום הפסוק "מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי". בלי האהבה זה לא ילך.

ב. שצריך לעבוד קשה. שהלומד צריך להיות אקטיבי ולא שומע פאסיבי ושצריך לקרוא ספרים שלמים ולא להסתפק בתקצירים ודפי מקורות גזורים. בתור ילדים, כשהיינו באים לביתה של נחמה היא היתה שואלת מה אנחנו לומדים כעת בכל מקצוע, ואחר כך שואלת אם יש לנו הרבה שעורי בית. כשהיינו עונים בחיוב, היא הייתה אומרת בחיוך - "יופי. אני חושבת שצריך להעביד אתכם בפרך".

ג. שאיכשהו א' לא סותר את ב'. אולי אפילו קצת להיפך.:

עוד דבר שלמדתי מנחמה -

נחמה הייתה אלופת השאלות וגאונת התשובות. היא לימדה לשאול ולהשיב. השאלה שהכי מזוהה עם תורתה - "מה קשה לרש"י" היא שאלה מטלטלת ופוקחת עיניים, כי היא חושפת את הלומד לעומק הבנה שלא היה לו עד עכשיו. כששואלים שאלה כזו מתגלים בפסוק קשיים שעד עכשיו לא הבחנו בהם. הצרה העיקרית בלימוד, כתבה נחמה בכמה מקומות, אינה כאשר לא מבינים, אלא כאשר הלומד חושב שהבין בשעה שלא הבין. השאלה הזו עוזרת מאד לתקן את זה.

אבל נחמה לא הסתפקה בשאלות, היא לימדה גם לענות תשובות. הדרישה "ענה במילה אחת" אילצה את התלמידים לזקק את ההבנה שלהם או לדייק את ההשוואה. לא לתאר מה אמרה כל דעה, לחזור על מילות הפרשן במילים שלנו, אלא לזקק את ההבנה למילה אחת נכונה.

חיותה סיפרה לי פעם שמישהו שאל אותה אם הגיליונות שכתבה נחמה לפרשת השבוע לפני כ-70 שנה, דומים לעלוני פרשת השבוע שמחולקים היום בבת הכנסת? ובכן, מדובר בהיפך הגמור. אם המדור הכי נקרא בעלוני השבת כיום הוא מדור בו הציבור שואל שאלות מסובכות ורבנים עונים תשובות קצרות באורך הודעת סמס, הרי שנחמה עשתה הפוך בדיוק - היא שאלה את השאלות הקשות והמסובכות, והציבור התבקש ללמוד, לעיין ולהשיב בקצרה. את התשובות שלחו לה מאות הלומדים והלומדות, והיא תיקנה והעירה ושלחה להם בחזרה.

בקצוות של החברה הדתית קורים בשנים האחרונות שני תהליכים מדאיגים - בקצה ה"שמרני" יש פחות ופחות שאלות - פחות מעודדים חקירה ופחות הכלה לספקות. בקצה הליברלי קורה בדיוק ההפך - מעודדים שאלות וספקות על כל צעד ושעל אבל אין דרישה או עידוד להכרעה, לפסיקה ולתשובה.

טוב עשו בהנהגת החמ"ד כשבחרו בדמותה של נחמה. שנלמד ממנה לשאול כעניין ולהשיב כהלכה.